

וכו' אבל החיובים יתחילו וזהו דעת ה"ר יונה ז"ל משום דס"ל דכי היכי דמפלגי בעומדים בשורה בין פנימיים לחיצוניים ה"ה נמי בחזרתם מן הקבר דמ"ה. ודעת הראב"ד נראה שהיה דרכו יהודה לפרושי אחא האי רואים פני האבל דקאמר ח"ק לאו דוקא רואים אלא ה"פ הנריכים להיות רואים דהיינו קרוביו ובני משפחתו ואין כן דעת רבינו כמו שיתבאר בסמוך. וממ"ס

רבינו ינחננו את האבלים ואחר שיפטרו מהם יתחילו משמע דבשם שות ביום לקרות אחר שינחמו האבלים עסקין הא לאו הכי בכל גווי יתחילו : בני אדם העומדים בשורה וכו'. גס. זה משנה שם העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצוניים חייבים ובגמרא [י"ט:] ח"ר שורה הרואה את הפנים פטורה ושאינה רואה את הפנים חייבת רבי יהודה אומר הבאים מחמת האבל פטורים מחמת עולם חייבים ופסק כח"ק שפרש פנימיים דמחני' רואין פני האבל וחיצוניים שאין רואים :

ז כל מי שהוא פטור וכו'. משנה סוף פרק היה קורא (דף י"ו) : חתן אם ראה לקרות ק"ס צלילה הראשון קורא רש"ג אומר לא כל הרואה ליטול את השם יכול ופסק כח"ק ור"ס הרי"ף והרא"ש פסק כרש"ג. ומ"ס שמהא דעמו פנייה וכו'. הוא דבר פשוט בעלמא ועוד בגמרא רמו דרש"ג אדרש"ג דהכא אומר דחיישין ליהורא ובדוכתא אחריהא אחר דלא חיישין ויתירו הכא בכוונה תליא מילתא ואין סהדי דלא מני לכווי וז"ל כשהלק ח"ק. עליו הוא לומר לאו אן סהדי דלא מני לכווי שכתב אפסר שיכין אבל אם היינו יודעים ודאי דלא מני לכווי הוא מודה : וכתב הראב"ד ומה בכך וכו' ואידך אומר דחשיב מאן ממטי אחא לבי מלכא עכ"ל. וכתב בעל מ"ע ואני וכו' ומה שהקשה על הראב"ד והלא הוא עצמו וכו' אין כאן קושא דהראב"ד ה"ק אפילו כפי הדין שאמרו לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול להסתכל בכוונה יסתכל ואם לאו לא יסתכל ה"מ בתפלה שאם אין לו כוונה הוא כמזכיר ש"ס לנפלה אבל בק"ס לא קורא בחזרה וא"ת היינו טעמא דק"ס משום יוהרא הלא עתה בזמנים הללו לא חיישין ליהורא שאפילו בתפלה אין לו כוונה ולא בזמן הזה בלבד אלא אפילו בימי חכמי הגמרא ח"ק השתא ליכא למיחש ליהורא וא"כ כולם קורין. ומ"מ יש ליישב דעת רבינו שכבר נודע מנהגו שהוא כותב דינא דגמ' אינו רשאי לקרות עד שתתיישב דעתו ולא יקרא ולא יאסר כפוסק ש"ס מעליו

לפניו פטור ותיקן רב אשי כיון שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי ולכן כתב רבינו מי שמת לו מת וכו' וכתב רבינו הסעס מפני שאין דעתו פנייה לומר שאין הסעס כדי שיהיה פטור להשתדל בזריכי המת שאפילו יש לו מי שישתדל פטור כדמשמע בגמרא וגם בירושלמי אמרו כן בפירוש וכן כתבו ה"ר יונה והרא"ש ז"ל :

ואם היה משמר וכו' עד ונשמע האחר וקורא. ברייתא שם : וכן החופר קבר וכו'. ברייתא פרק היה קורא (שם י"ד) : ושם נכתב שם היו שנים אחד חופר ואחד קורא כמו במשמר את המת ולא הולך רבינו להזכירו מכיון שכיון לומר וכן, משמע שדינו שזה למשמר :

ד אין מוילין וכו'. פרק מי שמתו (שם י"ט). ח"ר אין מוילין את המת סמוך לק"ס ואם התחילו אין מפסיקין והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ס אדם חשוב שאני : ואם התחילו והניחו וכו'. משנה [שם י"ז] : נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן את פלגני המטה ואת שלאחר המטה את שהמטה נריכה להם פטורים ואת שאין המטה נריכה להם חייבים. ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש דה"ק נושאי המטה וחילופיהן וכו' בין אותם שכן לאחריה מאחר שלמטה נורך בהם פטורים ומאי דקמי סיפא ואת שאין למטה נורך בהם חייבים ה"ק ושאר המליון את המת שאין למטה נורך בהם חייבים :

ה היו עוסקין בהספד וכו'. עד יושב ודומם. ברייתא [שם י"ט]. כלשון רבינו : ומ"ס לפי שאינו חייב לקרות וכו'. זה כפי מה שכתבאר שטעם הפטור אינו לפי שצריך להשתדל בצרכי המת אלא מפני שאין דעתו פנייה שהרי כאלו יושב ודומם ואפ"ה אינו חייב לקרות :

ו קברו את המת וכו'. משנה [שם י"ז] : קברו את המת וחזרו חס יכולין להסתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו. ויודע שאינם פטורים אלא בעודם מנחמים אבל אח"כ קורין את שמע והיינו בפנימיים אבל החיצוניים קורין במקומם כמו שביאר רבינו בבבא סמוכה לו. וכתב הראב"ד ז"ל דוקא בלחון הנריכים לראות פני האבל שהם קרויים פנימיים והם הקרובים אליו עכ"ל. וכתב בעל מ"ע ואני אומר תמה אני אם ילא דבר זה מפה קדוש הראב"ד וכו' נשמע ממנו סיפא דמתניתין וכו'. ולי נראה שכוונת הראב"ד ז"ל הייתה לרמוז למה שכתבתי שמה"ס רבינו ואחר שיפטרו מהם יתחילו לקרות אינו אלא בפנימיים לבד, או שחזר למ"ס ואם לאו לא יתחילו דוקא בלחון הנריכים

שיקברנו מפני שאין דעתו פנייה לקרות. יואם היה משמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע. ואם היו השומרים שנים האחד משמר והשני נשמט למקום אחר וקורא וחוזר ומשמר ונשמט האחר וקורא. יוכן החופר קבר למת פטור מקריאת שמע : ד* אין מוילין את המת לקבורו סמוך לזמן קריאת שמע אלא אם כן היה אדם גדול. ואם התחילו והוציאו והגיע זמן הקריאה והן מלוין את המת. כל שיש למטה צורך בהן כגון נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן בין שהיו לפני המטה בין שהיו לאחר המטה פטורין. ושאר המלוין שאין למטה צורך בהן חייבין : ה היו עוסקים בהספד והגיע זמן קריאת שמע בזמן שהמת מונח לפניו נשמטים אחד אחד וקוראין וחוזרין להספד. אין המת מוטל לפניו כל העם קורין קריאת שמע והאבל יושב ודומם לפי שאינו חייב לקרות עד שיקבור את מתו : ו* קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם הולכים אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים בו האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולין העם להתחיל ולגמור אפילו פסוק אחד קודם שיגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו אלא ינחמו את האבלים ואחר שיפטרו מהן יתחילו לקרות. בני אדם העומדין בשורה הפנימיים שהן רואין פני האבלים פטורין מקריאת שמע והחיצוניים הואיל ואינן רואין את האבלים חייבין בקריאת שמע במקומן : ז כל מי שהוא פטור מלקרות קריאת שמע אם רצה להחמיר על עצמו לקרות

השגת הראב"ד

(*) קברו את המת וחזרו וכו' : כתב הראב"ד ז"ל דוקא בלחון הנריכים לראות פני האבל שהם קרויים פנימיים והם הקרובים אליו עכ"ל :

א עור סי' מ"ג ע"א : ב ברכות דף ע"ז :

לחם משנה

חייש ליהורא ורבען לא חייש ליהורא והא חיפכא שמעיין להו דתנן [פסחים נ"ד] : מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין ובכל מקום ח"ח בטלן רש"ג אומר לעולם יעשה כל אדם את עצמו כחלמיד חכם קשיא דרבען אדרבען קשיא דרש"ג אדרש"ג [שם נ"ה]. ח"ר יוחנן מוחלפת השויה כלומר דרש"ג סובר דאם רואה לקרות קורא ויש שם תירוצא אחר שאמר לעולם לא תחליף ורבינו פסק כחירולא קמא משום דהוי כר' יוחנן ולהכי רש"ג סובר דאם רואה לקרות קורא. וכבר ק"ל כל מקום שנהגו רש"ג במשנתו הלכה כמותו חוץ מערב וזידן ורואה אחרונה. וא"ת בהלכות תשעה באב אחאי לא פסק כרש"ג דלאמר לעולם יעשה אדם עצמו חלמיד חכם דהא פסק כאלו דלא אמרינן מיהו כיורא ולמה פסק שם דחיישין ליהורא דמדלא כתב שם ב"ה מהל' תענית אלא ובכל מקום ח"ח בטלים ולא הזכיר שם לעולם יעשה אדם עצמו ח"ח כבשרת רש"ג משמע דלא סבירא ליה כרש"ג. ועוד קשה בדבין הוא דנפסוק כרש"ג דהלכה כוותיה בכל מקום שנהגו במשנתו כדפרישית. וי"ל דהתם ג"כ פוסק כרש"ג ומה שלא הזכיר כל אדם יעשה עצמו ח"ח לפי שמקן על מה

ד אין מוילין וכו' שם (דף י"ט). ח"ר אין מוילין את המת סמוך לקריאת שמע [ואם התחילו אין מפסיקין] אינו והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק"ס. ותירונו אדם חשוב שאני ע"כ : כל שיש למטה וכו'. ריש פרק מי שמתו (דף י"ז ע"ב) נושאי המטה וחילופיהן ויש במשנה פירושים שונים ופי' רבינו מנחם ונכתבאר הכל בבית יוסף ז"ל : ה היו עוסקים. שם (דף י"ט) ברייתא העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל וכו' :

ו קברו את המת וכו'. שם במשנה (דף י"ז) : בני אדם העומדין בשורה הפנימיים וכו'. שם במשנה העומדים בשורה הפנימיים פטורים החיצוניים חייבים ומפרש רבינו פנימיים שהם רואים פני האבלים. והראב"ד ז"ל מפרש פנימיים הם הקרובים ונקראים פנימיים מפני שכיון שהם קרובים לאלל ראוים להיות בשורה פנימית. אבל הרמקום לאלל אע"פ שהם בשורה הפנימית חיצוניים מקרו וכן הקרובים אע"פ שהם בשורה החיצונה פנימיים מקרו כך דעתו ז"ל בהשגות ואין כן דעת רבינו ז"ל : ז כל מי שהוא פטור וכו'. שם (דף י"ז ע"ב) מהלוקטם במשנה. ורש"ג אומר לא כל הרואה ליטול את השם יבא ויטול והקטו שם (דף י"ז ע"ב) למימרא דרש"ג

הנהגות מיימוניות

ס' שור סימן ע"ב וכתב שם דהרא"ש בין אדם חשוב לאחר העם ע"ש :

יתחילו לקרות. פרק מי שמתו (דף י"ט). כתב הראב"ד ז"ל דוקא בלחון הנריכים לראות פני האבל שהם קרויים פנימיים והם הקרובים אליו עכ"ל. ואני אומר תמה אני אם ילא דבר זה מפה קדוש הראב"ד וכו' נשמע ממנו סיפא דמתניתין וכו'. ולי נראה שכוונת הראב"ד ז"ל הייתה לרמוז למה שכתבתי שמה"ס רבינו ואחר שיפטרו מהם יתחילו לקרות אינו אלא בפנימיים לבד, או שחזר למ"ס ואם לאו לא יתחילו דוקא בלחון הנריכים

